

Vukovarski tjednik »Trnje« (1920.)

Lidija Barišić

doktorand na doktorskom studiju

Moderne i suvremene hrvatske povijesti u europskom i svjetskom kontekstu

SAŽETAK: Nakon završetka Prvoga svjetskoga rata i propasti Austro-Ugarske Monarhije stvorena je nova država. Od samog početka traju prijepori o karakteru buduće države, a 1. prosinca 1918. godine regent Aleksandar proglašava Kraljevstvo SHS. Izbori za Ustavotvornu skupštinu nove države provedeni su tek krajem 1920. godine i na njima Komunistička partija Jugoslavije osvaja 59 mandata te tako postaje treća stranka po broju mandata u Ustavotvornoj skupštini. Vukovar je u to doba jako središte komunističkih ideja. Na općinskim izborima u ožujku 1920. godine vukovarski komunisti osvajaju polovicu mandata u gradskom zastupstvu. I na ponovljenim izborima u srpnju iste godine vukovarski komunisti osvajaju većinu mandata. Kako se približavaju izbori za Konstituantu, politička borba za glasače postaje sve oštrija. U listopadu 1920. godine u Vukovaru izlazi prvi broj tjednika »Trnje«, satirično-humorističnih novina koje izdaje Mjesna organizacija Komunističke partije radi propagande i diskvalifikacije političkih protivnika.

Ključne riječi: *Vukovar, KPŽ, humoristično-satirične novine, Konstituenta, općinski izbori 1920. godine*

Uvod

U političkoj povijesti Vukovara trajno su se odražavale ideje i politička stajališta sa cjelokupnoga hrvatskoga prostora. Djelovali su ogranci svih većih stranaka koje su postojale u Hrvatskoj. Neke su od njih, zahvaljujući angažiranim radu svojih sljedbenika, kao i općim prilikama na vukovarskom području, imale više pristaša. Jedna od ideja koja je našla širok krug sljedbenika bila je socijalistička ideja pravde i jednakosti za sve, odnosno za radništvo i seljaštvo.

Socijaldemokratske ideje zarana su našle svoje zagovornike u Vukovaru. Klub socijaldemokratske stranke u Vukovaru¹ osnovan je samo nekoliko mjeseci nakon osnivanja Socijal-demokratske stranke Hrvatske i Slavonije. Ideje o socijalnoj jedna-

¹ Klub je osnovan početkom 1895. godine. (Cazi 1955: 13)

kosti za sve u Vukovar stižu preko tiska iz Austrije i Mađarske² u drugoj polovici XIX. stoljeća. Vukovar tada nema status grada,³ ali je trgovačko i administrativno središte Srijemske županije. Ima mnogo malih obrtnika, nešto radnika i mnogo obrtničkih pomoćnika koji prihvaćaju ideje socijaldemokracije. Socijalisti vrlo rano shvaćaju da je najviše nezadovoljnika na selu pa su njihove agitacije po selima vukovarskoga kotara i cijele Srijemske županije brojne i uspješne.⁴ Regentov proglas od 6. siječnja 1919. o agrarnoj reformi, imenovanje vukovarskog odvjetnika dr. Ivana Palečeka⁵ hrvatskim banom u siječnju iste godine, blizina Mađarske i revolucije u njoj stvaraju među seljaštvom i radništvom vukovarskoga područja vjeru u skoro rješenje njihovih zahtjeva i problema. U skladu s tim, Socijalistička radnička partija (komunista) 1. svibnja 1919. počinje izdavati novine *Radnička straža*⁶ te osniva Zadrugu Radnički dom⁷, koja 1919. kupuje Grand hotel⁸ u Vukovaru i u njemu organizira svoj rad. Zbog brojnih aktivnosti, dobre organiziranosti, iznimnih uvjeta koji se nude u Radničkom domu, kao i zbog prometne izoliranosti Vukovara, koji nije izravno na magistralnim putovima ali im je blizu, od 20. do 24. lipnja 1920. u Vukovaru je održan II. kongres Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista), na kojem stranka mijenja ime u Komunistička partija Jugoslavije i na kojem donosi svoje normativne akte i analizira tadašnje društvene prilike.⁹

² Cazi 1955: 13.

³ Status grada dobiva regentovom odlukom 23. studenoga 1919. godine.

⁴ Cazi 1955: 113.

⁵ Rođen u Osijeku 1868. godine. Narodni poslanik u Hrvatskom saboru na listi Hrvatsko-srpske koalicije 1910., pristaša Jugoslavenske demokratske stranke Svetozara Pribičevića 1919. godine. Hrvatski ban siječan–studen 1919. godine. Po zanimanju odvjetnik, s odvjetničkim uredom u Vukovaru.

⁶ *Radnička straža* bila je tjednik. Izlazila je nedjeljom ujutro. Tiskala se u 2000 primjeraka u Tiskari Novo doba. Grafičkim izgledom bila je sličnija modernim onodobnim tjednicima nego novinama. Prvi urednik bio je Nikola Smoljanović, potom N. Toth, P. Steininger, P. Tarle i drugi. Imala je intelektualno jaku redakciju u kojoj je surađivao Ivan Malinar, Bogomir Herman i drugi. Izlazila je do 31. prosinca 1920. godine kada je naredbom broj 4288 upućenom Gradskom poglavarstvu na temelju banske naredbe broj 21 519 od 30. prosinca 1920. obustavljeno njezino izlaženje, kao i drugoga komunističkog tiska u cijeloj zemlji. (Smiljanić 1971: 65)

⁷ Konstituirajuća skupština Zadruga Radnički dom održana je 4. lipnja 1919., a u vlasništvo doma Zadruga ulazi 1. srpnja iste godine. Radnički dom isplaćen je novcem uplaćenih dionica i kreditima. U njemu je otvorena kinodvorana, trgovine, iznajmljen je dio prostora Hrvatskoj zemaljskoj banci, bila je kavana, restauracija i hotel, prostorije stolarske zadruge, uredništvo novina, knjižnica. (Cazi: 93–96.)

⁸ Mišo Gottfried bio je vlasnik Grand hotela, čiju je prodaju oglasio u ožujku 1919. godine. (Cazi: 97) Grand hotel podigao je veleposjednik Radivoje Paunović. Gradnja je počela 1894. godine. Raden je po nacrtima tadašnjega poznatog srpskog arhitekta iz Sente Vladimira Nikolića. (Crlenjak 2005: 96)

⁹ *Vukovar vjekovni hrvatski grad na Dunavu*. 1994: 238.

I druge stranke vrlo rano osnivaju svoje ogranke u Vukovaru – Hrvatska zajednica, Jugoslavenska demokratska stranka, Narodna radikalna stranka, Pučka stranka. Sve to pridonosi velikoj živosti na vukovarskoj političkoj sceni, osobito s obzirom na to da su 1920. provedeni općinski izbori, kao i izbori za Ustavotvornu skupštinu. I na prvim i na drugim izborima za općinsko zastupništvo pobijedili su komunisti, što je stvorilo velike napetosti među strankama koje su se borile za izborno tijelo. Veliku ulogu u brojnim političkim događajima i političkim obračunima do kojih dolazi imale su novine. Važnost propagande i političkog djelovanja kroz novinske članke uviđaju sve stranke. Godine 1919. i 1920. godine su preslagivanja i na području tiskarstva i izdavaštva u Vukovaru.¹⁰ Tada se, radi političkog obračuna s neistomišljenicima, javlja prvi vukovarski humoristični list *Trnje*. Humor i satira postaju još jedan način političkog razračunavanja.

Koncepcija lista

*Trnje*¹¹ su prve humoristično-satirične novine koje su izlazile u Vukovaru. Od 10. listopada, kada izlazi prvi broj, do 25. prosinca 1920., kada izlazi zadnji broj, izašlo je 12 brojeva. U daljnjem izlaženju, kao i novine *Radnička straža*, spriječila ih je Obznana, kojom se nastojalo onemogućiti jačanje Komunističke partije. List je izlazio svake nedjelje ujutro »donašajući šaljive aktualne stvari kako iz Vukovara i okolice, tako i iz cijele naše lijepje Jugoslavije.«¹² Kao vlasnik i odgovorni urednik potpisan je Pavao Šteininger¹³ (prezime je preneseno kako je napisano u impresumu lista, op.

¹⁰ Tiskara Srijemskih novina bila je do kraja I. svjetskog rata u rukama mađarona. Godine 1918. oni predaju tiskaru županijskim odbornicima, a ovi krajem iste godine pristašama Hrvatsko-srpske kolicije. Upravitelj tiskare postaje Imbro Gulka, a tiskara se zove Novo doba. Početkom 1919. dioničari prodaju poduzeće Gulki, koji s Ivanom Malinarom 1919. uređuje i izdaje novopokrenute novine *Novo doba*, koje kratko vrijeme uređuje i dr. Rotkvić pa se tada mogu smatrati glasilom Hrvatske zajednice. Ali 20. ožujka 1920. *Novo doba* prekida odnose s Hrvatskom zajednicom i prestaje biti njezino glasilo (tada je već pokrenut *Srijem*). *Novo doba* nastavilo je izlaziti jedanput tjedno (subotom), a urednik mu je bio Ivan Malinar.

Hrvatska dionička tiskara osnovana je na Skupštini Hrvatske dioničke tiskare održanoj u veljači 1920. u kući Šandora Najpara. Najveći dioničar bio je grof Eltz. Predsjednik utemeljiteljske skupštine bio je dr. Vjekoslav Rotkvić, tajnik i zapisničar dr. Daniel Klein, a ovjervitelji potpisa Šandor Najpar i Đuro Grgečković. Tiskara je počela rad 2. ožujka 1920. godine. Upravitelj tiskare bio je Gustav Mizler. (Smiljanić 1971: 54–61, 71–75)

¹¹ *Trnje – satiričko-humoristički tjednik*, sig. 90.073.

¹² *Trnje*, br. 1, 10. oktobra 1920., str. 3

¹³ Pavao Steininger bio je vukovarski komunist. Uređivao je novine *Radnička straža* i *Trnje*. Na izborima u ožujku 1920. na 16. je mjestu liste Socijalističke radničke partije (komunista), a na ponovljenim izborima u srpnju iste godine na visokom 4. mjestu Komunističke partije. Po zanimanju je bio pekar, iz Bakačeve ulice. Zanimljivo je primijetiti da svoje prezime slavenizira u impresumu novina koje uređuje, a da je na izbornim listama upisan u skladu s njemačkom grafijom. Ovaj podatak, iako se čini

L. B.). Uredništvo lista bilo je smješteno u Radničkom domu. Stajao je 3 krune, a pretplata je do kraja godine, za 12 brojeva, iznosila 36 kruna. Tiskao se u Tiskari Novo doba u Vukovaru. List je odražavao stajalište Komunističke partije pa su njegovi humoristični prilozi usmjereni na podbadaње političkih protivnika. Njegovi su suradnici vrlo često bili rukovodioci mjesne partijske organizacije.¹⁴ Tematikom svojih priloga *Trnje* je bilo slično *Radničkoj straži*. Od priloga u njoj razlikovalo se po tome što je ozbiljne teme, uočene probleme i političke protivnike *Trnje* obrađivalo na humorističan način. Na naslovnici je uvijek donosilo karikaturu u linorezu, ponekad višebojnu, dobro crtanu i duhovitu. I njome se obračunava s političkim protivnicima. Samo su dvije naslovnice bez humornoga predznaka – broj 5 od 7. studenoga 1920. s čestitkom u povodu ruske revolucije i čestitka za Božić na naslovnici zadnjega *Trnja*, broj 12 od 25. prosinca 1920. godine.

Najčešća meta njegovih priloga bila su stajališta Hrvatske zajednice i Narodne radikalne stranke te ljudi oko njih, ali i ostali politički protivnici – demokrati, pučani. Često se u *Trnju* polemiziralo sa stajalištima iznesenim u *Srijemu*¹⁵ i *Stršenu*,¹⁶ ali se istim žarom obračunavalo i s ostalim pripadnicima tzv. buržoazije. List je bio dužine 29 cm i širine 19,5 cm, s tekstom raspoređenim u tri stupca. Cijeli tjednik imao je samo četiri stranice, prednja je stranica uvijek donosila karikaturu, često s popratnim, duhovitim tekstom, a zadnja stranica također karikaturu, ali manju i također s tekstom.

nebitnim, svjedoči o visokom stupnju asimilacije ne samo kod navedene osobe nego uopće u drugih etniciteta.

¹⁴ Smiljanić 1971: 78.

¹⁵ *Srijem – glasilo Hrvatske zajednice*. Vukovar 1920–1923.

Novine su bile glasilo Hrvatske zajednice i izlazile su u Vukovaru od 1920. do 1923. godine. Prvi broj izlazi 17. ožujka 1920. godine. Glavni je urednik dr. Vjekoslav Rotkvić, predsjednik Hrvatske zajednice Srijemske županije. U početku se tiskaju u tiskari Novo doba, a poslije u novoosnovanoj Hrvatskoj dioničkoj tiskari. Glavni urednik prvih nekoliko brojeva bio je dr. Rotkvić, predsjednik Hrvatske zajednice za Srijemsku županiju, potom Gustav Mizler, a onda 1922–23. Adolfo Marković. Izlaze srijedom i subotom. (Smiljanić 1971: 75; Cazi 1955: 124)

¹⁶ List se tiskao u Hrvatskoj dioničkoj tiskari, glavni i odgovorni urednik bio je Gustav Mizler, prvi broj izašao je u studenome 1920. godine. Na njemu piše da je to izborni broj i vjerojatno, u humoristično-satiričnom duhu stoji – Izlazi kad hoće! Bio je to također humoristični list pokrenut očito od Hrvatske zajednice, iako je u uvodniku naglašeno da je izvanstranački, radi pariranja duhovitostima *Trnja* i bockanja pripadnika Komunističke partije, što se i naglašava u njegovu uvodniku. Njegov glavni urednik imao je to zadovoljstvo, kako sam kaže, da zabilježi prestanak izlaženja njemu dvaju omraženih listova – *Trnja* i *Radničke straže* nakon proglašenja Obznane. *Stršen* izlazi i nakon Obznane, kao i *Srijem* (Smiljanić 1971: 80)

Političke prilike u Vukovaru 1920. godine

Šesnaestog ožujka 1920. u Vukovaru su održani izbori za gradsko zastupništvo. Novine *Srijem* u svom prvom broju donose rezultate izbora i podatak da su na izborima sudjelovale tri kandidacijske liste – Hrvatske zajednice, komunisti i radikala – koje su se borile za 24 mjesta u gradskom zastupništvu. Komunistička partija (preneseno kao u izvorniku, op. L. B.) osvojila je 12 mandata, Hrvatska zajednica 8, a Radikalna stranka (preneseno kao u izvorniku, op. L. B.) 4 mandata. Na izbornoj listi bile su 2632 osobe koje su imale pravo glasa, a glasala su 2102 izbornika, od toga je važećih bilo 2089 predanih glasova.¹⁷ Konstituirajuća skupština novoizabranoga zastupništva održana je 24. ožujka »pod predsjedanjem velikoga župana Mišovića i kraljevoga vladina povjerenika Nikole Žažinca.«¹⁸ Iako su dobili najviše glasova i u gradskom zastupništvu imali najviše mandata, zato što su se »suzdržali« od polaganja prisega kralju, zastupnici Komunističke partije nisu mogli biti birani na mjesta gradonačelnika i njegova zamjenika. Tako je na konstituirajućoj sjednici za gradonačelnika izabran Fran (Franjo) Türk iz Hrvatske zajednice, a za podnačelnika Nikola Bingulac iz Narodne radikalne stranke. Mjesec dana poslije, 28. travnja, gradonačelnik Türk saziva izvanrednu sjednicu gradskoga zastupništva na kojoj »čita prijavu mjesnog vijeća Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunisti) i radničkog sindikalnog vijeća u Vukovaru, kojom se prijavljuje obdržavanje svečane velike skupštine, ophoda, izleta i plesa«¹⁹ u povodu proslave 1. maja, te upućuje zastupnika Stjepana Supanca²⁰ na banovu odluku o obustavi zakona o pravu na okupljanje i poziva zastupnike SRPJ(k) da odustanu od proslave, koja je »ionako samo vanjski znak njihove slave.«²¹ Kako komunisti nisu htjeli odustati od velike proslave 1. maja, gradski zastupnici iz redova Hrvatske zajednice i Narodne radikalne stranke položili su svoje zastupničke mandate s molbom da vlada raspiše nove izbore za Vukovar.

¹⁷ Glasalo se kuglicama.

¹⁸ *Srijem*, br. 4, 27. ožujka 1920., str. 2.

¹⁹ *Srijem*, br. 14, 30. travnja 1920., str. 1.

²⁰ Rođen je u Vukovaru 17. srpnja 1891. Po zanimanju je bio graditelj. Sačuvano je nekoliko njegovih nacрта – pregradnja kupljenoga Grand hotela u Radnički dom; godine 1915. predlagao je potpunu rekonstrukciju središta grada s uvođenjem gradskog tramvaja! Sudjelovao u revoluciji u Rusiji. Nakon povratka, aktivno se uključio u rad SRPJ(k). Na prvim općinskim izborima za Vukovar održanima 16. ožujka 1920. bio je nositelj liste. Na konstituirajućoj sjednici gradskoga zastupništva 24. ožujka izabran je u političko-pravni odbor, gospodarski, građevni, zdravstveno-redarstveni, aprovizacijski i stambeni odbor, dakle gotovo u svaki. Na ponovljenim općinskim izborima 27. srpnja nema ga na listi Komunističke partije. Ubijen je 1. siječnja 1921. godine. Bio je prva žrtva Obznane u Vukovaru. U svojoj knjizi *Vukovar u klasnoj borbi*, Josip Cazi ga navodi kao onoga koji je zaslužan za kupnju Radničkoga doma, za razliku od Vitomira Koraća, koji u svojoj knjizi *Radnički pokret u Hrvatskoj i Slavoniji* navodi Nikolu Smoljanovića.

²¹ *Srijem*, br. 14, 30. travnja 1920., str. 2.

Novi izbori održani su 27. srpnja. Od 2632 izbornika, na srpanjskim izborima glasalo je njih 1867. Odziv je bio manji nego u ožujku.²² Na njima su komunisti dobili jedan mandat više, dakle 13 zastupničkih mjesta, radikali su ostali na 4 mandata, ali je Hrvatska zajednica izgubila 3 mjesta, odnosno dobila je 5 mandata. Najveći gubitnik tih izbora bila je Hrvatska zajednica. Jedno joj je mjesto odnio dr. Daniel Klein,²³ koji je na ožujkim izborima bio na listi Hrvatske zajednice, a na srpanjskima nositelj liste novoosnovane stranke – Židovske stranke.²⁴ Nakon srpanjskih izbora dr. Daniel Klein ulazi u gradsko zastupništvo kao predstavnik Židova. Ipak, dr. Daniel Klein već je 10. siječnja 1921. na sastanku mjesne organizacije Hrvatske zajednice, koji se održao u hotelu Lav, izabran u novi odbor mjesne organizacije Hrvatske zajednice.²⁵ Taj podatak govori da je već za nekoliko mjeseci napustio stranku koju je osnovao (očito je bio važna osoba u njezinu osnivanju jer je nositelj izborne liste) i koju je uveo u gradsko poglavarstvo te se vratio stranci s kojom je ušao u gradsko zastupništvo na prvim izborima.

Druga novoosnovana stranka bila je Zemljoradnička i maloobrtnička stranka, koja također dobiva jedan mandat, a u gradskom je zastupništvu predstavlja Euzebije Pfeiffer, koji je bio nositelj izborne liste.²⁶ U svom tekstu o četničkom pokretu na vukovarskom području dvadesetih godina dvadesetog stoljeća,²⁷ Zdravko Dizdar uz ovu stranku uz »zemljoradnička« dodaje »tj. HPSS«.²⁸ Sudeći po članstvu stranke, a

²² *Srijem*, 28. srpnja 1920., br. 39, str. 1.

²³ Rođen u Vukovaru 22. kolovoza 1879. godine. Otac ugledni trgovac Samuel Klein, majka Paulina rod. Schenk. [Gradski muzej Vukovar (GMVU) – Arhiva Židovske općine Vukovar (ŽOVU)] Godine 1904. završio je na Zagrebačkom sveučilištu Pravni fakultet (*Sriemske novine*, 17. prosinca 1904.), član je i osnivač brojnih društava – Hrvatske dioničke tiskare, Veslačkoga kluba, Hrvatskoga doma, Kluba advokata, predsjednik Židovske općine Vukovar 1929., a od političkih stranaka član je Hrvatske zajednice i osnivač Židovske stranke. Vrlo aktivan u političkom i društvenom životu Vukovara između dvaju ratova. Bio je oženjen Leonom Lili rod. Prezlmayr r. 1889. u Mohaču. Imali su sina Pavla, koji je umro prirodnom smrću 13. svibnja 1942. godine (Arhiva ŽOVU) i kćerku Elizabetu (Lizu), rod. 13. listopada 1922. Kćerka je 12. prosinca 1941. prešla na rimokatoličku vjeroispovijest u crkvi sv. Filipa i Jakova, a roditelji, dr. Daniel Klein i supruga Leona, 8. travnja 1942. Svi su ubijeni u koncentracijskom logoru Jasenovac 1942. godine.

²⁴ Židovsku stranku treba razlikovati od cionističkoga društva. U izvješću Kraljevskoj kotarskoj oblasti br. 4424 od 17. travnja 1919. gradonačelnik Türk kaže da je »zastupnik narodni Židova u Vukovaru predsjednik »Zionističkog društva« sada Sigmund Frank.« – HDA, fond 79, UOZV, grupa VI–21, sig. 18719 pripojeno predmetu 3876/1919. Dakle, 1919. u Vukovaru je postojalo cionističko društvo.

²⁵ *Srijem*, god. II, br. 3, 15. siječnja 1921.

²⁶ *Srijem*, br. 37, 21. srpnja 1920., str. 2.

²⁷ Dizdar 2004: 212–287.

²⁸ Dizdar 2004: 220. O stranci je malo podataka pa je teško utvrditi je li ona doista bila stranka koja će u budućnosti u Vukovaru biti dio HRSS-a ili je bila nešto drugo. Naime, u istom tekstu Dizdar na stranici 224. donosi podatak da je na izborima održanima 18. ožujka 1923. u vukovarskom izbornom kotaru postojala i Njemačka stranka, koja dobiva 225 glasova, i Zemljoradnička stranka, koja na istim

i onome što piše *Srijem*,²⁹ postavlja se pitanje u kakvom su međusobnom odnosu bile Zemljoradničko-maloobrtnička, Njemačka ratarska i Njemačka stranka. Jesu li to iste ili različite stranke, i u kakvom su odnosu bile sa HRSS-om.

U takvom političkom odnosu snaga 10. listopada 1920. izlazi prvi broj *Trnja*. U cijeloj zemlji u to doba traju agitacije različitih političkih stranaka, održavaju se predizborni skupovi te traje velika borba za zastupnička mjesta u skupštini nove države, koja treba donijeti prvi ustav Kraljevine SHS. Izbori za Konstituantu održani su 28. studenoga 1920. godine. Komunistička partija Jugoslavije po broju osvojenih mandata bila je treća stranka u Jugoslaviji.

Podaci o strankama i suradnicima stranačkoga života 1920-ih u Vukovaru važni su kako bi se mogli pratiti tekstovi u *Trnju*. Tjednik se u svojim priložima duhovito obračunava sa svojim političkim protivnicima, i to sa stranačkim programima i sa svjetonazorima određenih političkih opcija, ali i s pojedincima kao tipičnim predstavnicima tih opcija ili kao utjecajnim i uglednim članovima određenih političkih stranaka u Vukovaru. Žigošu se, kako voli reći *Trnje*, i loše i nakaradne odluke i gradskoga zastupništva i gradonačelnika, ali i neke vladine odluke na razini cijele države. Tako se stalno upozorava na korumpiranost državnog aparata, podmitljivost državnih službenika, podilaženje dobavljačima i trgovcima živežnim namirnicama u teškim vremenima nakon rata, govori se o nelogičnim odlukama donesenima na državnoj razini, a koje se tiču npr. ograničavanja izbornih prava Nijemcima i Mađarima, imenuje se vukovarske uglednike koji nisu sudjelovali na bojištima ali su za vrijeme rata izrazito profitirali trgujući žitom, svinjama i sličnim u ratno doba traženim proizvodima. U bockanjima i obračunima aludira se na sitne ljudske mane političkih protivnika, ismijava se poimence njihovo neznanje ili, po ocjeni *Trnja*, pokazana politička glupost.

Trnje je bilo duhovito, simpatično i ne osobito zločesto u svojim bockanjima. Kako su se osjećali pojedinci prozvani ili prepoznati od svojih sugrađana u priložima *Trnja*, nije teško pretpostaviti. Vukovar je u to doba grad s nešto više od 10000 stanovnika u kojem svatko svakoga poznaje i u kojem se o svakome uglavnom sve zna. U tome i jest čar *Trnja* i sličnih humoristično-satirično-zabavnih novina koje se na bogatom izdavačko-novinskom nebu Vukovara kao nova novinska forma javljaju upravo s njim.

izborima dobiva 163 glasa. Godine 1925. na gradskim izborima održanim u kolovozu stranka Njemačkih ratara dobila je 1 mandat, a na ponovljenim izborima 1926. Njemačka stranka 1 mandat.

²⁹ *Srijem*, br. 37, 21. srpnja 1920., str. 1.

Teme *Trnja*

O čemu će pisati i čime će se baviti u svojim tekstovima i priložima uredništvo *Trnja* naznačilo je već karikaturom na prvoj stranici prvoga broja te uvodnikom u istome broju. Grafički izgled tjednika definiran je tim prvim brojem i dosljedno je proveden u svih 12 brojeva koliko ih je izašlo do ukidanja tjednika. Karikatura izrađena u linorezu na naslovnici prvoga broja prikazuje tri gospodina u cilindrima, a na njima piše – *Pribičević, Protić, Laginja*, kako gledaju seljaka koji na svojim leđima nosi vreću na kojoj piše – *Državni dugovi*. U međusobnom razgovoru trojica političara nisu navedeni imenima već strankama koje predstavljaju, dakle – *demokrat, radikal, zajedničar*. Iznad cijele je karikature natpis *Viribus unitis*, a političari razgovaraju o tome kako seljaka i prije izbora za Konstituantu treba pritisnuti tako da nosom dođe do zemlje. Na zadnjoj, četvrtoj stranici tjednika je karikatura svećenika ispod koje je parafraza Isusova obraćanja vjernicima u kojoj se kaže da ako birači ne uđu u Pučku stranku ili ne glasaju za nju, neće dobiti oprost grijeha i neće vidjeti kraljevstvo nebesko. S tim dvjema karikaturama navedeno je s kim će u svojim tekstovima *Trnje* voditi rat i koga smatra svojim najvećim protivnicima.

Prilozi u *Trnju* mogu se podijeliti na nekoliko kategorija s karakterističnim temama:

1. političke stranke
2. osobe iz lokalnoga političkog života (aluzije na izgled)
3. slika tadašnjega Kraljevstva SHS
4. izbjegavanje odlaska u rat
5. izborni zakon
6. Židovi
7. svećenstvo i Crkva
8. obične šale i vicevi.

Teme se međusobno isprepleću jer je opće, ne baš dobro stanje (br. 3) u Kraljevstvu SHS povezano s političkim strankama (br. 1) i njihovim programima, čiji su predstavnici lokalni političari (br. 2), koji na terenu, u Vukovaru, provode donesene odluke (br. 5). S pozicija političkoga programa Komunističke partije oni su u pravilu: korumpirani, debeli i kukavice (br. 4).

Vjerojatno je aluzija na izgled nekih političara u smislu njihove debljine barem djelomično utemeljena kako bi se izazvao humoristični efekt, ali je stalno spominjanje trbušina, debljine, cilindara i monokla bilo u funkciji karakterizacije likova lokalnih građanskih političara – oni su bogataši, vlast, buržuji ili jednostavno političari u pejorativnom značenju. Osobe koje nije briga za siromašne i potlačene. Na primjer:

Razgovor ratnog milijunaša sa svojim trbuhom³⁰

Ratni milijunaš: Dragi trbuhe, što je s tobom? Ti si se počeo nešto jako sušiti, kao da si dobio jeftiku.

Njegov trbuh: Da, gospodaru, bolestan sam, živeći su me izdali; svake noći sanjam o nekakvim crvenim djavolima, kako hoće da me raspore. Prokleti boljše vizam!

Laci

U tu se svrhu autori priloga na različite načine koriste i jezikom.

Novi hohštapleri u Vukovaru³¹

Na izlazu iz kuće Obersohn u Novom Vukovaru.

Mladi Obersohn sa monoklom veli mladom Baumu: »Nicht wahr Robi, wie mir der Monokel schön steht?«

A jedan činovnik iza ledja odgovori: pesnica ili sikira bi ti još lepše na oko stala.

Obersohn: Wer ist der Kerl?

Baum: Las ihm gehn, das ist sicher ein Komunist.

Pif-puf

Prilog je tipski – bogataši Obersohn i Baum, razgovaraju o novom monoklu, prolaznik (*siromašni činovnik*) ne voli ih, a jedan je od njihovih poznanika u *komunistima*.

Iako se *Trnje* obračunava sa svim političkim neistomišljenicima, na primjer prilog

Kuda ćemo glasati?³²

Komu su svrake mozak ispile

Neka glasa za demokrate.

Tko je jeo ludih gljiva neka glasa za zajedničare.

Tko ima u glavi umjesto mozga slamu,

Neka glasa za radikale.

³⁰ *Trnje*, br. 5, 7. novembra 1920., str. 2.

³¹ *Isto*

³² *Trnje*, br. 8, 28. novembra 1920., str. 3.

*Komu nisu svrake mozak ispile, tko nije jeo ludih gljiva i tko nema u glavi slamu, nego mozak, taj će glasati za **komuniste**.*

ipak je najviše »trnja« upućeno Narodnoj radikalnoj stranci i Hrvatskoj zajednici, što s obzirom na rezultate lokalnih izbora i nije čudno. Ipak, radikali su komunistima veći i snažniji protivnik u vukovarskom kotaru i Srijemskoj županiji, gdje osvajaju najviše glasova, jer najveći dio srpskog stanovništva glasa za njih. Osim toga, radikale se percipira kao izravni dio vladajućeg režima, pa su i kao takvi zanimljiviji za obračune. Tako *Trnje* u prilogu *Dan čistoće u Vukovaru*³³ piše:

Pozabavivši se s izbornim listinama, konstatovalo je povjerenstvo (za čistoću, op. L. B.), da su sastavljene u najčišćem radikalskom duhu, te da u njima nema nikakove liberalnije, a kamo li boljševičke natruhe.

Omiljena meta *Trnja* bio je Nikola Bingulac,³⁴ bogati vukovarski trgovac, predsjednik Narodne radikalne stranke i predsjednik Srpske pravoslavne općine. Bio je nositelj liste na gradskim izborima. Uz njega su česta meta bili: Đoka (Gjokica) Radivojević, također bogati trgovac željezarijom, potonji vlasnik ciglane »Rad«, treći na listi radikala,³⁵ pop Velendrić, kako ga u *Trnju* imenuju, pravoslavni svećenik, Pajo Vučenović, predsjednik Srpskoga pjevačkoga društva »Javor«, Nikola Gjurić i drugi. Mnogo je primjera ismijavanja radikala.

Nikola – kortešuje³⁶

Naš komšija Nikolica obišao je 27 sela u srezu, kortešujući za svoju stranku, t.j. za sebe, jer je, jedući kod čika Joce čevape i jagnjeće, već rastelalio – da će biti narodni poslanik i desno krilo svog imenjaka Nikole Pašića. Čujemo, da Nikolica uzgaja svoj pupak i da se sprema na puštanje brade – jer kad već nema pameti, neka ima trbuh i bradu kao Nikola Pašić.

³³ *Trnje*, br. 3, 24. oktobra 1920., str. 2.

³⁴ Krojač i trgovac. Predsjednik Narodne radikalne stranke za kotar Vukovar i općinu Vukovar od njezina osnutka. Vrlo bogat i utjecajan. Na izborima za Konstituantu izabran za narodnoga poslanika. Godine 1925. na posvećenju 11 četničkih zastava Udruženja Petar Mrkonjić za kralja i otadžbinu u Vukovaru, bio kum svečanosti. Zbog odsutnosti, predstavljao ga je sin Petar. Godine 1927. isključen je iz radikala jer se opredijelio za pristaše Nikole Pašića koje je predvodio Vojo Janjić. (Dizdar 2004: 224, 228)

³⁵ *Srijem*, br. 37, 21. srpnja 1920., str. 2. Đoko Radivojević je i na prvim i na drugim gradskim izborima bio na trećem mjestu na listi Narodne radikalne stranke koju vodi Nikola Bingulac. Međutim, u *Trnju* ga zafrkavaju da je glasao za demokrate i pokajao se. Tako se šale i na račun demokrata i na račun Radivojevića.

³⁶ *Trnje*, br. 1, 10. oktobra 1920., str. 2.

Kad izborna kugla zvekne³⁷

*Naš Nikola kortešuje
I seljake za se traži,
Medj zvezde ih nebu diže
I kljuka ih masom laži.*

*Ali seljak tvrdoglavac
Ispod kape mrko gleda,
Opeko se već sto puta
Neće više da naseda.*

*I kuglica kada zvekne
Stić će glasi sa svih strana,
Zauvjeke radikalska
»Slava« da je pokopana.*

Želje³⁸

Oče naš.....! Znam da ima aparata, kojima se umjetno legu pilići na veliko. Molim te ali javi mi po svom andjelu Arkandjelu, ili po Iliji svetitelju, ili po sv. Nikolaju, mom imenja-ku, dali možda ima i aparata, kojima bi se na veliko mogli proizvoditi radikali. Kod nas na zemlji skoro će biti izbori za konstituantu, pa mi je potrebna jedna radikalska vojska, da ne ostanem u tim izborima kratkih rukava, i da narod, radi svoje gluposti, ne izgubi ovako dubokog, talentiranog čovjeka, kao što sam ja.

Nikola Bingulac

U tri broja zaredom – šest, sedam i osam – *Trnje* donosi tekst o tobožnjem putovanju Nikole Bingulca u Pariz. Na tom putu on daje brojne intervjue i sreće različite osobe, ali se kroz tekst kritizira »imperijalistička« podrška koju francuska, američka i britanska vlada daju jugoslavenskom režimu. Tekst počinje ovako:

³⁷ *Isto*, str. 3.

³⁸ *Trnje*, br. 5, 7. novembra 1920., str. 2.

Čika Nikola u Parizu³⁹

Naš komšija Nikolica, s obzirom na prevruću atmosferu u Jugoslaviji, oputovao je ovih dana u Pariz da se pokloni našim moćnim saveznicima i prijateljima i da se informira o prilikama u svijetu ...

Dakle rekoste da su i radikali na vladi? Pa otkud onda da su komunisti kod vas tako jaki? – E, to su demokrate krivi. Lepo smo mi njima rekli, da ih potamane, pa mirna Bačka, sad bi bili mirni.

Našu javnost vrlo interesuje, kakove će rezultate dati izbori za konstituantu u našoj zemlji? – Dobre, prijatelju. Pašić će sigurno biti izabran. Ja sam, do duše, takodjer htio da se kandidujem, ali sam za sada morao odustati od toga. No to ništa nesmeta. Mi, radikali, bit ćemo svejedno jaki. Naš Todor i Miško Velendrić rade u vukovarskom srezu da sve puca. Poznate li ih možda? Ne? Šteta! Divni su vam to ljudi. Todor je, doduše, bolji Srbin, al je zato Velendrić pametniji od njega... E, nebojimo se mi radikali, nikoga, dok je našeg sedog vodje Pašića... A njega sigurno poznate? On je »pertu« sa svim našim diplomatima... A, jest pametan i velik, sveću mu njegovu!

U daljnjem tekstu ismijavaju se konstante srpske mitologije – Kraljević Marko, Musa Kesedžija, Nikola Pašić, solunska fronta i tako dalje. U *Trnju* broj 7 od 21. studenoga 1920., u nastavku teksta iz broja 6, nalazi se neprimjerena opaska na sklonost Židova komunističkoj ideji.⁴⁰ Zanimljivo da se opaska stavlja u usta radikala Bingulca.

*A ima li ih mnogo? Ima li mnogo u našoj zemlji komunista? – Nema narod je sav uz radikale. Neda se narod zavaravati s čifutskim komunizmom. Ta njihov Lenjin, pa Marks, pa Trocki, sve su to bili čifuti, a mi smo Srbi, koji imamo svoga kraljevića Marka, svoju braću Jugoviće, svoju krsnu slavu i svoga stvoritelja Savu, pa otkud bi mi s čifutima da se mešamo!*⁴¹

Novine *Židov*,⁴² koje izlaze u Zagrebu, navode mnogobrojne primjere antisemitskih ispada u ondašnjoj svakodnevnici. Na tom je tragu i *Vukovarska himna*:

³⁹ *Trnje*, br. 6, 14. novembra 1920., str. 4.

⁴⁰ Kako navodi Ivo Goldstein u svojoj knjizi *Židovi u Zagrebu* dvadesetih godina prošloga stoljeća u Europi i Americi bila je raširena fama (podvukla L. B.) o velikom utjecaju Židova u Oktobarskoj revoluciji. (Goldstein 2004: 145)

⁴¹ *Trnje*, br. 7, 21. novembra 1920., str. 4.

⁴² Izlaze u Zagrebu od listopada 1917. do 1941. godine. U svojim tekstovima redovito upozoravaju na pojave antisemitizma.

Vukovarska himna⁴³

Landesmann und Obersohn,

Pfeffermann und Kohn,

Singer, Steiner, Stein,

Fischhof, Deutsch und Klein,

Bader, Baum, Bier –

Alle sind hier – in Vukovar!

Svi navedeni bili su bogati vukovarski trgovci. Landesmann, Obersohn, Pfeffermann Izidor, Ervin i Jakob, Baum Hugo – veletrgovci i izvoznici žita, Eduard Bier veletrgovac pićem.

U broju 6 od 14. studenoga *Trnje* donosi nastavak:

Refren Vukovarskoj himni⁴⁴

Vukovarska himna ist schön,

Aber in Vukovar – hier

Sind noch Ofner und Hirth,

Kompagnonen des.

Mavro Ofner bio je sa Sigmundom Frankom vlasnik ciglane, a Lavoslav Hirth trgovac.

U idućem broju, broju 7 od 21. studenoga, objavljen je dodatak *Vukovarskoj himni*.

Dodatak Vukovarskoj himni⁴⁵

»Vukovarska himna« ist bankrot,

Weil nicht drinnen sind

Feigenbaum, Kaiser und Roth,

Und die in Vukovar noch bekannt:

Goldarbeiter, Tuschak und Franck,

⁴³ *Trnje*, br. 1, 10. oktobra 1920., str. 2.

⁴⁴ *Trnje*, br. 6, 14. novembra 1920., str. 3.

⁴⁵ *Trnje*, br. 7, 21. novembra 1920., str. 2.

Weiss, Winkler und Strauss

Alle sind zuhaus – in Vukovar.

Nabrajanje prezimena po etničkom i vjerskom načelu nije samo oblik šikani-ranja, nego može biti i opasno u uzavrelom političkom stanju. Ovdje je ono služilo obračunu s političkim neprijateljem. Naime, ne samo da su neki od navedenih Ži-dova vrlo bogati stanovnici tadašnjega Vukovara pa su kao takvi klasni neprijatelji komunista, nego je dio njih bio na listi Židovske stranke na ponovljenim gradskim izborima, dakle izravni politički protivnici pa se i s njima, naravno, *Trnje* obračuna-va. Na listi Židovske stranke od prezimena koja se spominju u *Himni* bili su: Daniel Klein i Samuel Klein (otac dr. Daniela Kleina), Hugo Baum, Josip Strauss, Mavro Ofner, Mišo Roth, Ljudevit Pfeffermann, Hinko Steiner, Herman Stein, Lavoslav Hirth, Samuel Singer, Josip Weiss, Edmund Bier, dakle njih trinaestorica od dvade-setčetvorice.

U broju 4 u prilogu *Ne sviđja mu se* razgovaraju zajedničar i radikal o gostova-nju Care Negri u Vukovaru. Zajedničar kaže da mu je bilo iznimno ugodno gledati njezin nastup, a radikal odgovara da je bilo lijepo »samo da nisu one male Židovke na bini imale crvene suknjice i crvene mašne.«⁴⁶

Židovima se tada pripisivala sklonost komunističkim idejama vjerojatno pre-poznata i u radu cionističkih društava.⁴⁷ Sklonost ljevici u novinama *Srijem* pripisivana je i Nijemcima. Služila je etiketiranju, iako izborni rezultati u vukovarskim selima s mješovitim stanovništvom daju zanimljive rezultate.⁴⁸ U *Trnju* ima i drugih »napada« na Židove u svrhu političkog i klasnog obračuna.

⁴⁶ *Trnje*, br. 4, 31. oktobra 1920., str. 3.

⁴⁷ Vidi: Goldstein 2004: 292–295, 349.

⁴⁸ Cazi 1955: 126. Rezultati izbora 16. ožujka 1920: Berak: 12 zastupnika – 12 komunista, Sotin: 12 zastupnika – 11 komunista, Tordinci: 12 zastupnika – 12 komunista, itd.

Državni zavod za statistiku – *Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. januara 1921. godine*. Po tom je popisu u upravnoj općini **Berak** 1921. godine bilo: ukupno 843 stanovnika. Od toga je Srba/Hrvata bilo 211, Nijemaca 483, Mađara 143, Slovenaca 2, Čehoslovaka 1, Rusa 2. U upravnoj općini **Sotin** po istom popisu bilo je ukupno 1889 stanovnika. Od toga Srba/Hrvata 612 stanovnika, Nijemaca 871, Mađara 361, Slovenaca 3, Čehoslovaka 9, Rusina 32 stanovnika. U upravnoj općini **Tordinci** bilo je ukupno 1290 stanovnika. Od toga je Srba/Hrvata 835 stanovnika, Nijemaca 300, Mađara 151, Rusa 2, Slovenaca 1, Čehoslovaka 1.

Dan čistoće u Vukovaru⁴⁹

Pregledavši prste, kojima su, po narod vrlo zaslužni ratni milijuneri Bingulci, Vučenovići, Pfeffermanni i Obersohni i drugi zlatokrili ptići, gradili kuće i zgrtali teške pare, potvrđuje povjerenstvo, da su isti posve čisti, te da ih nijesu niti sirotinjski znoj, a kamo li možda šleperi, niti najmanje uprljali.

Jack Rasparač

Što si tko u Vukovaru želi⁵⁰

Cionisti: Potpunu pobjedu u izborima za konstituantu.

Landesmann, Obersohn, Pfeffermann und so weiter: Izvesti cijeli ovogodišnji prirod, te komuniste natjerati da jedu zemlju.

Objava⁵¹

Imam više stanova za izdati, ali samo oni mogu biti reflektanti, kojima mogu sa ledja kožu svući i kome ja i moja žena možemo pokazati, da smo mi buržuiji ili bolje rečeno ratni milijunaši i kojima moja kćer Marija može prozore razlupat.

Štovanjem

Izidor Goldarbeiter

Trgovac

U svojim priložima *Trnje* izravno i poimence napada i vukovarskog odvjetnika dr. Daniela Kleina. On je bio na listi Hrvatske zajednice na prvim općinskim izborima i kao njezin predstavnik ušao je u gradsko zastupništvo. Sa Stjepanom Suppancom bio je u političko-pravnom odboru⁵² i, kako se vidi u tadašnjim novinama, bio je konstruktivni medijator između zavađenih stranaka. Na drugim izborima bio je nositelj liste Židovske stranke i kao njezin predstavnik ušao je u gradsko poglavarstvo. U svakom slučaju bio je politički protivnik komunistima. *Trnje* se u svojim priložima u kojima napada dr. Kleina uglavnom okomljuje na njegovo »nacionalno« vrludanje ili na posao kojim se bavi, a imao je odvjetnički ured u Vukovaru.

⁴⁹ *Trnje*, br. 3, 24. oktobra 1920., str. 2.

⁵⁰ *Trnje*, br. 2, 17. oktobra 1920., str. 3.

⁵¹ *Trnje*, br. 12, 25. decembra 1920., str. 2.

⁵² *Srijem*, 24. travnja 1920.

Bože Jehova! Ja volim mir, pa mi usliši želju i daj da se sjedine Hrvatska Zajednica, Cionisti i crveni komunisti; da se već jednoc besmislena i neplodna politička borba pretvori u trijezni unosni posao. Zajedničare zastupam u svim prilikama i neprilikama, a ako se sjedinimo s komunistima, možda ću i medju njima upecati kojeg ludog klijenta.

Dr. Daniel Klein

Ili dio u prilogu *Ić ili vić*⁵³ koji se odnosi na njega:

Pa ni dr. Klein, i ako je rodjeni Hrvat i vatreni Jugoslaven....

Odnos prema sugrađanima Židovima je dvojak. S jedne strane napada ih se na način koji novine *Židov* prepoznaju kao antisemitizam. Bili su to su stereotipi u stoljetnoj percepciji Židova – bogati, lukrativnih zanimanja, anacionalni ili nedovoljno nacionalno osviješteni (u prilogima *Trnja* kada se govori o Židovima – političkim ili klasnim protivnicima – uvijek se koristi njemački jezik!), ratni profiteri (iako u tom dijelu u prilogima *Trnja* puno gore prolaze bogati članovi Radikalne stranke), oni koji su izbjegli odlazak na bojišta. S druge strane, kada su simpatizeri komunističkih ideja, oni su pozitivni, vrijedni, inovativni, njihova se etnička i vjerska pripadnost ne spominje. Štoviše, kao politički i društveno nekorektne apostrofira se one koji to rade. Zanimljivo je da vukovarski komunisti takvu vrstu diskursa često stavljaju u usta svojim protivnicima radikalima. Takav je dvojaki odnos normalan i uobičajen. Kada je netko dio »moje« stranke/društva/klese, on je dobar, a kada nije, onda je loš, i to u onom segmentu koji je suprotan »mojim« opredjeljenjima ili barem u onom dijelu u kojem svoju »prednost« (bogatstvo, naobrazbu, društveni utjecaj) nije stavio u funkciju promocije »moje« stranke/društva/klese/profesije.

Osim Nikole Bingulca, omiljena meta *Trnja* bio je Josip Puches – Sep⁵⁴. Njegovo domoljublje ismijavaju na mnogo mjesta, pa i u prilogu koji posredno govori o spornim odredbama izbornoga zakona za općinske i parlamentarne izbore.

Iz gradske vijećnice⁵⁵

Jedan pisar piše birački spisak. Stranke se guraju, izgovaraju svoja imena i psuju, kad im veli da po izbornom zakonu nemaju pravo glasa. Dolazi na red jedan gospodin. Pisar ga pita: Kako vam je ime?

– *Josip Puches.*

⁵³ *Trnje*, br. 2, 17. oktobra 1920., str. 2.

⁵⁴ Bio je urar i draguljar, kako sam sebe oglašava u *Sriemskim novinama* iz 1910. godine. Na prvim gradskim izborima na listi je Hrvatske zajednice, s kojom je ušao u gradsko poglavarstvo, ali ga na ponovljenim, srpanjskim izborima nema na listi.

⁵⁵ *Trnje*, br. 2, 17. oktobra 1920., str. 3.

– *Kako? Puchesović...?*

– *Ne. Puches.*

– *E, vi prema izbornom zakonu nemate pravo glasa.*

– *Što? Ja da nemam pravo glasa?– razžesti se naš Sepl.*

– *Ta ja sam rodjeni Hrvat, otac mi je bio Hrvat, djeca su mi Hrvati, u kući i u društvu samo hrvatski govorimo,⁵⁶ čitam samo hrvatske novine, a pored toga, poznato je, da sam od uvijek bio vatreni pristaša našeg narodnog jedinstva, naše države i slavne dinastije Karagjorgjevića.*

Jedan čik iz pljuce viče: A što lažeš mizerijo! Kad ti je devetstočetnaeste brat ukrao iz Srbije par konja, tapšao si ih po vratu i govorio: »Ovo je kralj Petar, a ovo je Pašić...«

Molba za promjenu imena⁵⁷

Ovih dana dopala mi je ruku jedna molba, upravljena na vladu.

U istoj traži jedan gradjanin grada Vukovara, hrfat tušom i telom Sepl Puches, dozvolu za promenu imena i prezimena. Neće više da se zove Sepl Puches, nego si je izabrao pravo jugoslavensko ime Petrica Kerempuch.

Kikiriki

Članak 9. Zakona o izboru narodnih poslanika za Ustavotvornu skupštinu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca⁵⁸ izazvao je velike polemike. Njegovi neprecizni propisi dopuštali su različita tumačenja, što je u multietničkim sredinama kakva je bio Vukovar izazivalo velike napetosti. Prije izbora za Konstituantu trebalo je dakle riješiti tko ima pravo izaći na izbore. Problem su rješavali zajedničari koji su sa svoje skupštine poslali dopis premijeru, a dobili odgovor od ministra unutrašnjih poslo-

⁵⁶ Zakon je ostavljao mogućnost prosudbe izbornom odboru o tome tko može glasati. Sa stanka Hrvatske zajednice Srijemske županije, održanoga 26. rujna 1920. u Vukovaru, poslan je brzojav premijeru Vesniću i predsjedniku državnog odbora Vukčeviću sa zahtjevom da im se do izbora za Konstituantu dostavi točno tumačenje čl. 9 izbornoga zakona. *Srijem*, br. 57, 29. rujna 1920., str. 2.

Odgovor je stigao od ministra unutrašnjih poslova i objavljen je u *Srijemu*, br. 60, 9. listopada 1920., str. 2. Jedna od stvari koju ministarstvo unutarnjih poslova u dopisu-odgovoru Hrvatskoj zajednici preporuča kao važnu u procjeni jest kojim se jezikom dotični služi u kući i izvan kuće (sicl).

⁵⁷ *Trnje*, br. 9, 4. decembra 1920., str. 4.

⁵⁸ *Zakon o izboru narodnih poslanika za Ustavotvornu skupštinu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*, Državna štamparija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Beograd 1920. Zakon je objavljen u Službenim novinama 3. rujna 1920.

va.⁵⁹ Mjesna organizacija Komunističke partije bavi se u *Trnju* tim problemom na svoj način.

Zelenokaderaši – dru Palečeku⁶⁰

..... Još samo mi zelenokaderaši njemačke i mađarske narodnosti, prije nego što vas narod pošalje u penziju, molimo da nam ispunite jednu želju. Čujemo naime, da namjeravate uložiti utok protiv toga, što su Nijemci i Mađžari, naši očevi i braća, unešeni u biračke spiskove, pa vas molimo, da uložite utok i protiv toga, što nas Nijemce i Mađžare jugoslavenski žandari gone u jugoslavensku – vojsku.

Zelenokaderaši

Ić ili vić⁶¹

*Radivojević:*⁶² Ma nemojte vi meni pamet soliti. Ovdje jasno i pametno stoji, da svaki onaj, čije se prezime ne svršava na »ić« ili »vić«, nema pravo glasa.

*Popa Barac:*⁶³ Glupost! Prema tomu onda ni Bingulac nebi imao prava, premda je on i dušom i tijelom Srbin. Pa ni dr. Klein, i ako je rođeni Hrvat i vatreni Jugosloven....

Ludi Vojin: Imat će, boga mi, i Klein i Harsch i Türk i Hideghéty i svi bogati Švabi i Mađari, samo sirotinja neće imati prava glasa, niti ću ja imati hljeba ni gaća dok ne dodju boljševici.

Zanimljivo da su i Harsch i Klein ubrojani u Nijemce, kao što je lako uočljivo da se često, kada se govori o Židovima, koristi njemački jezik. On jest dugo bio važan jezik židovske zajednice,⁶⁴ ali je ovdje uglavnom u funkciji upozoravanja na neprijatelje nove države.

⁵⁹ Vidi bilješku br. 56.

⁶⁰ *Trnje*, br. 2, 17. oktobra 1920., str. 2. Dr. Ivan Paleček bio je predstavnik Pribičevićeve Jugoslavenske demokratske stranke u Vukovaru.

⁶¹ *Trnje*, br. 2, 17. oktobra 1920., str. 2.

⁶² Đoka Radivojević, bogati trgovac željezom. I na prvim i na drugim izborima na listi radikala na 3. mjestu. Ušao u gradsko zastupništvo.

⁶³ Misli se na političara Frana Barca (1872.–1940.) iz Zagreba, teologa, rektora Zagrebačkoga sveučilišta 1915–16. godine. Političar koji je radio na održavanju veza stranaka u zemlji i Jugoslavenskog odbora u inozemstvu. Blizak politici i stajalištima Hrvatske pučke stranke i Hrvatske zajednice.

⁶⁴ U vukovarskoj Židovskoj školi nastavni je jezik njemački do 1910. godine. (Horvat 1992: 15)

Propovijedi u sinagogi su na njemačkom i hrvatskom. (GMVu – Arhiva ŽOVu)

Ili prilog o žalbi dr. Palečeka na unošenje Nijemaca i Mađara u biračke popise, ali i ismijavanje lošega položaja Jugoslavenske demokratske stranke u Vukovaru.

Snašao se u neprilici⁶⁵

Kad je utok dra. Palečeka protiv unošenja Nijemaca i Mađara u biračke spiskove – odbijen, on se našao u neprilici, no razmislivši malo o stvari, naredio je kuharici, da svaki dan kuha graha, kako bi do izbora uzmogao za sebe što više glasova producirati.

Zanimljivo je da Jugoslavenska demokratska stranka nema osvojenih mandata u gradskom poglavarstvu ni na prvim ni na drugim izborima, iako je u Vukovaru vodi bivši hrvatski ban, dugogodišnji saborski zastupnik i predstavnik vodeće jugoslavenske stranke dr. Ivan Paleček.

Unatoč lošim, tj. nikakvim rezultatima na gradskim izborima, demokrati su također na meti *Trnja*, koje ih izruguje upravo zbog te činjenice.

Mali oglasnik⁶⁶

Prodaje se uz jeftinu cijenu jedan rabljeni ministarski fotelj i ministarska lisenica. Upitati u kancelariji dra Ivana Palečeka.

Dajem nagrade 5000 K onome, komi dokaže zašto sam glasao za demokrate?

Dokica Radivojević

Kupujem kuću u Borovu, što bliže stanici, jer ne ću da se ministri, putujući k meni na večeru, zaustavljaju kod dra Tićaka na kuhano vino.

Žaka Stanić

Sa demokratskog pouzdaničkog sastanka⁶⁷

Dr. Paleček: Ulazi su svi dobro zatvoreni i zaposjednuti, kod svakog prozora, na tavanu i dimnjaku stoji čvrsta straža, a policiji je naredjeno, da svakog prolaznika pretraži i ako u njega nadje iglu, šibice ili kresivo, smjesta neka ga zatvori kao veleizdajnika i špijuna. Gospodo, vi svi dobro razumete, zašto sam sve to naredio...

⁶⁵ *Trnje*, br. 3, 24. oktobra 1920., str. 4.

⁶⁶ *Trnje*, br. 11, 18. decembra 1920., str. 2.

⁶⁷ *Trnje*, br. 1, 10. oktobra 1920., str. 2.

Što si tko u Vukovaru želi⁶⁸

Demokrate: Jaku stranku i dobro organizovanu policiju.

Vukovarski demokrati⁶⁹

Pribičević: Koliko ima naših pristaša u Vukovaru?

Dr. Paleček: Vrlo malo, ali više nego li sam se nadao.

Pribičević: A koji su glavni?

Dr. Paleček: Gjokica Radivojević, Žarko Stanić, onda...onda moj sin....

Pribičević: No i nekoliko činovnika, to se razumije, a dr. Milutin Tićak?

Dr. Paleček: On veli da je demokrat, ali simpatizuje i s radikalima. On se u ostalom priklanja onoj stranci koja je na vladi i koja može štogod dati; dakle on prije izbora za konstituantu ne zna ni sam kojoj stranci pripada.

Crvenjaković

Demokrate u izbornoj borbi⁷⁰

Kako čujemo ovih će dana u izlozima naših demokrata osvanuti ovi natpisi:

Kod Mengesa:

Ovdje se svakomu demokrati vade besplatno – zubi.

Kod Radivojevića:

Svakomu poštenom demokrati, koji preda svoju kuglicu u kutiju dr. Palečeka, dajem besplatno jedan – lanac, jedne žvale i par potkova.

Kod Jocana Bogića:

Točim izvrsnu šljivovicu. Radikalima ulaz zabranjen. Demokrate poslužujem uz vrlo umjerene cijene.

Kod Gretschla:

Svaki glasač demokratske stranke dobiva ovdje besplatno škrinju i kameni krst najbolje kvalitete.

Pst

⁶⁸ *Trnje*, br. 2, 17. oktobra 1920., str. 3.

⁶⁹ *Trnje*, br. 6, 14. novembra 1920., str. 2.

⁷⁰ *Trnje*, br. 7, 21. novembra 1920., str.2.

Osim radikala, na udaru *Trnja* često je bila i Hrvatska zajednica, osobito Josip Puches i Gustav Mitzler, upravitelj Hrvatske dioničke tiskare. Predsjednika zajedničara dr. Vjekoslava Rotkvića⁷¹ zovu Rotkvića, vole se našaliti i s Franjom Türkom,⁷² kojega zovu Francek, a što misle o politici Hrvatske zajednice naveli su u mnogim priložima.

U eri separatizma⁷³

Prije tri dana sjede kod »Lava« čelik-Hrvati (razgovaraju doduše njemački) i to birtaš Štefan, kovač Karl, zidarski majstor Štefan i neki Peder Honzenslezter-honzesknopf sa suprugama: Frau Katikom, Roza Neni i Rothe-Schmiedin – Anom i piju kavu. Buduć da su prije toga skrunili desetak litara u elegantnom novootvorenom »Pothaus-Baru« – počeli su i pjevati, razumije se, samo hrvatske patrijotske pjesme. Tako su, medju drugima, zapjevali i onu: »Slovenac, Srbin i Hrvat...« Ali tu na predlog čelik-Hrvatice Roža-Neni jednoglasno zaključče, da se ima izostaviti »Srbin«, pa da se pjeva samo: Slovenac i Hrvat zauvijek brat i brat.

Kada je uredništvo »Srijema« saznalo za taj slučaj, upisalo je članove ovoga vrijednoga društva u počasnu listinu zaslužnih Hrvata, koji će poslije konstituante, dok Hrvatska Zajednica iznese pobjedu, biti odlikovani ordenom Pospanog Matka I.

Očevidac

Dva demagoga⁷⁴

Sepl: Jelte Luketić, koliko ste dobili poslanika?

Luketić: 59.

⁷¹ Godine 1920. bio je docent na Zagrebačkom sveučilištu. Kako su kandidacijske liste morale imati najmanje jednu fakultetski obrazovanu osobu, možda se zato našao na listi Hrvatske zajednice za Srijem. Novine *Srijem* 24. travnja 1920. donose podatke o novim vukovarskim zavičajnicima među kojima je i Rotkvić. U *Trnju* br. 12, 25. decembra 1920. u crtici *Osobna vijest* rugaju se kako je nakon izbora za Konstituantu dr. Rotkvić preuzeo profesorsko mjesto na fakultetu, svoje trgovačke poslove u Vukovaru ostavio svojoj punici, a političke Mizleru i Markoviću. U potpisu stoji – Propali kandidat.

⁷² Ovlašteni civilni mjernik. Na listi Hrvatske zajednice za općinske izbore 16. ožujka 1920. bio je na drugom mjestu. Na konstituirajućoj sjednici gradskog zastupništva 24. ožujka 1920. izabran je za gradonačelnika. Nakon što su komunisti odbili odustati od proslave 1. maja, i nakon što su poslanici Hrvatske zajednice i Narodne radikalne stranke položili svoje mandate, na ponovljenim izborima za gradsko zastupništvo Türk je kao bivši gradonačelnik nositelj liste Hrvatske zajednice. Bio je i predsjednik hrvatskoga pjevačkog društva »Dunav«.

⁷³ *Trnje*, br. 8, 28. novembra 1920., str. 3.

⁷⁴ *Trnje*, br. 12, 25. decembra 1920., str. 2.

Sepl: Te ste dobili najviše iz Makedonije, gdje su narodi kulturno zaostali za 200 godina od nas.

Luketić: Pa šta ćemo, kad su za vas glasali svi svjesni i kulturni Hrvati kao Strumpfberger, Pfeiffer, Lorenz itd., onda su za nas morali glasati nekulturni Srbi.

Sepl: Mi Zajedničari smo pravili ujedinjenje s braćom, a oni glasaju za komuniste.

Luketić: A koliko ste dobili vi?

Sepl: Koliko god je godišnjih doba, toliko smo dobili poslanika da ne zaboravimo kalendar.

Reponja

Kao glasilo Komunističke partije u Vukovaru, *Trnje* se kritički osvrće na prilike u Kraljevini SHS. Iako u svim svojim priložima kritizira vlast i stanje u državi, tipične su zamjerke kao u navedenim priložima:

Najsvetije⁷⁵

A: Što je u Jugoslaviji najsvetije?

B: Sloboda.

A: Glupost. Kakova sloboda...

B: Nacionalizam.

A: Što još ne.

B: Crkva.

A: Lažeš! Ministarstvo trgovine je najveća svetinja ove zemlje; njemu se klanjaju svi liferanti bez razlike vjere i narodnosti.

Da nije njega, bilo bi naše narodno ujedinjenje pitanje sa pedeset i pet čvorova; ono je jedini zalag našeg narodnog i državnog jedinstva.

Razmišljanja o sreći i Jugoslaviji⁷⁶

Ujedinjeni smo, hvala Bogu već dovoljno dugo, da možemo proučiti načela, kojima se upravlja brod sudbine naše. Uočivši dakle prilike u kojima živimo, više je nego

⁷⁵ *Trnje*, br. 1, 10. oktobra 1920., str. 3.

⁷⁶ *Trnje*, br. 10, 11. decembra 1920., str. 1.

sigurno, da je temelj kamenac na kojem nam sve naše vlade grade bolju budućnost, nauka velikog Sebura, koji tvrdi, da je čovjek, živući u prašumama i špiljama, noseći rep i rutavu kožu, bio daleko sretniji od svog današnjeg unuka, što se kreće u salonima, zabavlja u šantanima i pokriva glavu cilindrom, a ruke glaseastim rukavicama.

Tekst u nastavku ironizira stanje u državi tješeci čitatelja da je sve loše što se vidi i zbog čega se ljudi bune nepotrebno sitničarenje, jer je pračovjek bio puno sretniji u svojoj elementarnosti bez struje, željeznica, četverostrukog poreza i ostalih stvari kojima se ministri trude narod učiniti doista sretnim, tj. vratiti ga ondje gdje je bio prije nekoliko tisuća godina!

Tekst slična sadržaja objavljen je i u broju 11.⁷⁷ Mnogo je priloga u kojima se izravno i neizravno komentiraju prilike u Kraljevstvu. Kritika tadašnjeg režima u svakom je prilogu objavljenom u *Trnju*, jer je to smisao izlaženja *Trnja*. Najviše se napada raširena korupcija, lihvarstvo, protežiranje po stranačkom načelu, loše gospodarsko stanje u zemlji...

Priповest jednog bezkućnika⁷⁸

Ostaje dakle samo 10 stanova, a i ovi se izdavaju samo pod stanovitim uvjetima i to kako slijedi:

1. *Ovaj stan može dobiti samo onaj, koji je 1914. bio izubijan od austro-madžarskih žandarma, interniran, te kome je pošlo za rukom da iz internacije pobjegne na solunski front.*

2. *Ovaj stan dobije onaj, koji dokaže da je u rodu s Kraljevićem Markom ili Musom Kesedžijom.*

3. *Stan rezerviran za onoga, koji u izbornoj borbi dokaže, da je spreman krv i život dati za radikalnu stranku, te o tom donese potvrdu od Nikole Bingulca.*

4. *Dobiti će onaj, koji plati za invalide ili demokratski fond 5000K.*

5. *Ovaj stan čeka onoga, koji dokaže, da će se u Vukovaru etablirati kao izvoznouvozna tvrdka, koja se ne će žacati niti jednog u tu granu spadajućeg posla. Itd.*

Ali *Trnje* napada i žigoše, kako samo kaže, i neke figure-simbole nove države u priložima *Crnogorska kvalifikacija za oficire i Jugoslaven*. U njima se ismijava kraljevska vojska i njezini oficiri, a iz priloga se vidi da se ta vojska percipira kao srpska

⁷⁷ *Trnje*, br. 11, 18. decembra 1920., str. 2.

⁷⁸ *Trnje*, br. 9, 4. decembra 1920., str. 2–3.

vojska čije se junaštvo dovodi u pitanje. Prilog *Crnogorska kvalifikacija za oficira*⁷⁹ završava ismijavanjem crnogorskoga junaštva:

Zlobnici međutim vele, da bi ovaj junački Crnogorac na one riječi: »...nema junačkoga duha«, diktirao još: »jer nije odsjekao dvajest glava i ukrao baš ni jedne koze.«

*»Jugoslaven«*⁸⁰

Oficir S.....ć na zabavi »Sremca« zlostavlja cigane, da su Mađari i zahtjeva od njih, da sviraju »jugoslavenske« pjesme. Oni mu učine po volji, i zasviraju »čardaš« – a on oduševljeno zaigra - - - kukunješće.

Općenito o stajalištima Mjesne organizacije Komunističke partije u Vukovaru i njezinih vođa 1920. govori prilog:

*Vukovarska prošencija*⁸¹

Velendrić mantijaš

RadikalSKI kočijaš

I Bingulac stari mulac

Patriote to su, šalaj!

S njima stupa Gjokica

I njegova »kokica«

I još Gjurić s njima kreće

Što u vojsku neće, šalaj!

S druge strane evo ti

Patriote Hrvati,

Na čelu im pop Barac

Odlikovan lažac, šalaj!

⁷⁹ *Trnje*, br. 3, 24. oktobra 1920., str. 3.

⁸⁰ *Isto*, str. 2.

⁸¹ *Trnje*, br. 4, 31. oktobra 1920., str. 2.

*A za njima demokrate,
Što za narod trpe, pate,
Prodajući naše žito
Sve pod inkognito, šalaj!*

*K njima spada bivši ban
Dr. Paleček Ivan,
Sa Vilsonom starim Žakom
Što se preti štakom, šalaj!*

*Prošencija gotova,
Jošte s malo popova:
S gvardijanom i Andjelkom
Što ne poste petkom, šalaj!*

Oto

Trnje u svojim prilozima, a na tragu svog ideološkog opredjeljenja, ne štedi svećenstvo. Najviše su »stradali« franjevci, koji vode vukovarsku župu, potom Vendlendrić, pravoslavni svećenik, ali spominju i rabina Diamanta. Na račun franjevac često su šale koje aludiraju na njihovu bogatu trpezu, a pripisuje im se i »veseli« život u samostanu.

Samostan u opasnosti⁸²

Naši sveti oci u samostanu se uskomešali i poplašili od vanjskog svijeta, od neka-kovih »komunističkih ideja«, a njihov prvi »Kristov nasljednik« u Vukovaru ih miri: »Ne bojte se, preko naših svetih zidina ne može nijedno ljudsko oko ni misao pogana, samo se vi držite svojih zakona: »debelog trbuha« i »kuharice«, pa vas ne će ni vrata paklena nadvladati.«

Laci

⁸² *Trnje*, br. 4, 31. oktobra 1920, str. 3.

Dan čistoće u Vukovaru⁸³

Pregledavši naše drage trećorednice i kongreganistice, izjavljuje povjerenstvo, da su im i tijela i duše bijele kao snijeg padani, te da na njima nema ništa, što bi upućivalo na trenje sa prljavim fratarskim mantijama. Ako bi se kakav, od trenja potičući, trag i našao, valja ga pripisati jedino utjecaju Duha svetoga, a nikako ne fratarskoj prepotenciji.

Jack Rasparač

*Od kako se popa Miško Velendrić vratio iz Beograda sa radikalskog kongresa, postao je tri put pametniji i tri put glavatiji.*⁸⁴

I na kraju, evo priloga u kojem se ne apostrofira ni jedna stranka i ni jedan konkretni kandidat, ali se mnogo govori o percepciji političara.

Iskreno rezoniranje poslaničkog kandidata⁸⁵

Nosioc jedne kandidatske listine: Šta sam bio? – Ništa! – Šta znam? – Ništa! – Šta imam? – Ništa! – Imam li kakvu kvalifikaciju? – Nemam! – Volim li raditi? – Ne volim! – Mogu li s ovim sposobnostima živjeti? – Ne mogu! – Pošto znadem bacati fraze i obećavati ono, u što sam ne vjerujem; pošto moram na neki način živjeti – najbolje je da dodjem u parlament, gdje ću dobiti zanimanje poslanika i – dnevnice od 100 Dinara na dan. To je najlakši način borbe za narod, a danas razborit i proračunan čovjek mora sve moguće učiniti, da si život udesi što laganijim i bez rada unosnim. Dakle, napred u izbore! Živio narod do – konstituante, a onda svaki – sebi!

Trn

Zaključak

Trnje su bile prve humoristično-satirične novine u Vukovaru. Izlazile su samo dva i pol mjeseca, od 10. listopada do 25. prosinca 1920. godine. Bilo je to nemirno političko razdoblje nakon uspostave nove države, Kraljevstva SHS, a prije konstituiranja njezina parlamenta. Služile su Mjesnoj organizaciji Komunističke partije u Vukovaru za obračun s političkim protivnicima u redovima građanskih stranaka hrvatske i srpske političke opcije i za širenje komunističkih ideja kritikom političkoga, gospodarskog i društvenog stanja u zemlji. Promicale su humoristični tekst kao oblik političkog obračuna i agitacije, te tu vrstu novinskoga teksta uvele u političku

⁸³ *Trnje*, br. 3, 24. oktobra 1920., str. 2.

⁸⁴ *Trnje*, br. 1, 10. oktobra 1920., str. 3.

⁸⁵ *Trnje*, br. 4, 31. oktobra 1920., str. 3.

svakodnevicu Vukovara.⁸⁶ U *Trnju* su pod pseudonimima svoje priloge objavljivali uglavnom vukovarski komunisti, a iznesena stajališta svjedoče o lokalnom karakteru novina. Naime, s jedne se strane iznose mišljenja i stajališta koja su potpuno u suglasnosti s proklamiranom politikom Komunističke partije, koja se boljševičkom i revolucionarnom putu okreće upravo na II. kongresu SRPJ(k), održanom u Vukovaru u lipnju 1920. godine, a s druge su strane prilozi ne samo o lokalnim političarima već i o lokalnim odnosima. Tako se s jedne strane napada kapitaliste i ratne profitere, a s druge se strane u priložima o provedbi agrarne reforme napada vladin činovnik Foglčak kao gulikoža vukovarskoga grofa Eltza i nuštarskoga grofa Khuena-Belasia! Iz takvih se priloga da iščitati ne samo specifični odnos koji su grofovi Eltz razvili s lokalnim stanovništvom nego i već tada uočene nepravilnosti u provedbi agrarne reforme. O tome govore i tekstovi i karikature u kojima se prosvjeduje protiv vladine odluke da na vukovarskom području naseli ruskoga kontrarevolucionara i bjelogardijca Vrangela i njegove pristaše s obiteljima,⁸⁷ jer vukovarski komunisti smatraju da je to dio smišljene vladine politike kojom se namjerava oslabiti utjecaj komunista, a prigovaraju i zato što smatraju da u gradu i okolnim selima ima dovoljno domicilnoga siromašnog stanovništva kojemu treba podijeliti zemlju. Odnos prema svećenstvu također je zadan općim stajalištem Komunističke partije da su oni i izrabljivači i svojom propagandom štetni za neprosvijecen narod. Ali i u tome se vidi različit odnos

⁸⁶ Iste godine, nešto poslije, potaknut napadima na sebe, Gustav Mizler, upravitelj Hrvatske dioničke tiskare i blizak Hrvatskoj zajednici, počinje izdavati *Stršen*, također humoristične novine. Novine su se tiskale u Hrvatskoj dioničkoj tiskari, čiji je upravitelj bio Gustav Mizler. Spor između vukovarskih komunista i Mizlera nije samo ideološki, on ima korijene u poslovnoj zavrzlami do koje je došlo kada su se novine *Srijem* prestale tiskati u tiskari Novo doba i prešle na tiskanje u novopokrenutu tiskaru. Tada iz tiskare Novo doba odlazi i Mizler, ali sa sobom nosi i određeni broj slova koja nedostaju novoj tiskari jer ih na tržištu ne može nabaviti. Naravno da je ovakva »posudba« ostavila dubok trag i puno neprijateljstva između vukovarskih komunista i Mizlera. O toj epizodi pisale su sve tadašnje vukovarske novine, ostala je trajni izvor napada na Mizlera, stvorila mnogo neugodnosti Hrvatskoj zajednici, čak toliko da *Trnje* poziva zajedničare da se odreknu Mizlera, za kojega kažu da ih samo sramoti! Gustava Mizlera ova je epizoda obilježila u vukovarskom javnom životu i navela da napiše separat zvučna naslova *Povijest štamparstva i novinstva te njihov razvitak u svijetu a napose u Vukovaru kao i osvrt na tadašnje političke događaje – Napisao po sjećanju i doživljajima Gustav Mizler, Vukovar, 1956.*, u kojem piše o tadašnjim vukovarskim prilikama u tiskarstvu. (Tekst se čuva u Gradskom muzeju Vukovar. Pisan je na pisaćem stroju.) Godine 1922/23. izašla je *Vukovarska komarica*, također humoristično-satirični list.

⁸⁷ Po odluci vlade u Beogradu, na vukovarskom su području su trebali biti naseljeni Vrangelovi vojnici, tj. kontrarevolucionari iz Rusije. Bila je to uobičajena praksa u Kraljevstvu SHS, koja je pružala utočište prognanim bjelogardijcima iz Rusije. Naseljeni su u sklopu odredbi o agrarnoj reformi. Dodeljena im je zemlja i potreban inventar. Vrangelovci su se iskrcali u Boki kotorskoj, a onda su vlakom dovedeni u Vukovar. Dvadeset i sedmog prosinca vukovarski komunisti donose Rezoluciju protiv vladine odluke. (Dizdar 2004: 221) U njoj zahtijevaju da se vrangelovcima zabrani ulazak u grad. Kada su idući dan vrangelovci stigli na željezničku postaju u Borovu, dočekala ih je skupina radnika predvođena Supancom i prosvjedovala protiv njihova naseljavanja. Tada su kolonisti pod zaštitom otpremljeni prvo u Bršadin, a potom su razmješteni u Bobotu, Pačetin, Trpinju i Veru. (*Isto*) Vukovarski su komunisti smatrali da ima dovoljno sirotinje u okolnim selima kojoj treba podijeliti zemlju, a ne naseljavati strance, i to kontrarevolucionare.

prema franjevcima, koje se izruguje zbog sklonosti lagodnu životu, i prema »popu Velendriću«, kojega se ismijava kao pristašu i aktivnoga člana Narodne radikalne stranke.

Istraživačima *Trnje* nudi mnogo materijala ne samo za istraživanje već i za propitivanje nekih uvriježenih gledišta. Analizom tekstova objavljenih u njemu može se zaključiti sljedeće:

1. socijaldemokratske, a potom boljševičke i revolucionarne ideje bile su izrazito zastupljene u vukovarskoj svakodnevic;

2. snažan i organiziran rad u selima vukovarskoga kotara, što komunistima priznaju i protivnici, npr. Hrvatska zajednica, donio je izvrsne rezultate Komunističkoj partiji u Vukovaru na općinskim izborima u ožujku 1920. i time izazvao pozornost režima nove države i političkih protivnika;

3. lijeve ideje, revolucionarna i radikalna stajališta našli su velik broj pristaša među pripadnicima neslavenskih etničkih zajednica, osobito u njemačkoj zajednici;⁸⁸

4. glavni politički protivnik u općini Vukovar i vukovarskom kotaru, a osobito u Srijemskoj županiji, Mjesnoj organizaciji Komunističke partije bila je Narodna radikalna stranka.⁸⁹ Na gradskoj razini to djelomično iznenađuje, jer su radikali i 16. ožujka i 27. srpnja na gradskim izborima osvojili po četiri mandata, a Komunistička partija 12, odnosno 13 mandata, dok je Hrvatska zajednica imala 8, odnosno 5 mandata. Očito komunisti prepoznaju radikale kao veću i političku i egzistencijalnu opasnost;

5. navedena je stranka percipirana u lokalnoj sredini kao izravni, radikalni dio novoga režima, što je uostalom i bila;

6. Jugoslavenska demokratska stranka u gradu i kotaru ostvarila je na svim provedenim izborima skromne rezultate. To neizravno govori o radikalizaciji politič-

⁸⁸ O tome svjedoči tek površna analiza stanovništva dijela sela u kojima su komunisti pobijedili, provedena u bilješki 50. Socijaldemokratske ideje vrlo su rano došle u Vukovar, i to uglavnom preko tiska koji je dolazio iz Beča i Budimpešte. Osim toga događaji nakon 1918. godine i ideje mađarske revolucije, zbog blizine Mađarske, bile su dobro poznate vukovarskim radnicima i seljaštvu. Zanimljiva je i analiza izbornih lista Komunističke partije na prvim općinskim izborima (Supanc, Janjčec, Luketić, Beck, Guttman, Dejak, Hauptert, Pšenica, Graf, Žuljević, Stenzel, Asodi) i na ponovljenim izborima (Beck, Herman, Wilhelm, Steininger, Magić, Čapek, Tarle, Kleiber, Heimbürger, Kovač, Gotal, Živković).

⁸⁹ Vukovarski komunisti sredinom listopada osnivaju svoje agitacijsko tijelo i »crvene redare« koji su trebali štititi njihove govornike od napada, prije svega radikala. Naime, vlasti su dopuštale i tolerirale udarnim skupinama radikala da noževima i štapovima napadaju oponente, a to su prije svega bili komunisti.

ke scene nakon uspostave nove države na nacionalnom načelu, dakle upravo suprotno od propagiranoga nacionalnoga jedinstva Hrvata i Srba.

7. Komunistička partija kao anacionalna stranka, opredijeljena za klasnu borbu, našla je velik broj poklonika i pristaša među pripadnicima neslavenskih etniciteta, brojnih na vukovarskom području. To vodi ka zaključku kako pojednostavljeno shvaćanje »stranaca« u hrvatskom prostoru isključivo kao činovnika ili veleposjednika i zlostavljača nema preveliko utemeljenje u stvarnosti, barem ne u Srijemu i dijelu Slavonije, gdje je u selima velik broj seljaka pripadnika njemačkog, mađarskog ili rusinskog etniciteta koji se na izborima opredjeljuju u skladu sa svojim klasnim položajem.

Trnje je bilo duhovito i učinkovito. Izazvalo je brojne reakcije i proteste prozvanih pojedinaca, ali je bilo i rado čitano. Da je tako, svjedoče i druge humoristične novine koje nakon *Trnja* izlaze u Vukovaru. Ono je uzburkalo vukovarsku svakodnevicu i skrenulo pozornost na stajališta Komunističke partije. Današnjemu čitatelju i istraživaču zanimljivo je kao izvor podataka o uvijek burnim političkim događajima na vukovarskom području.

ARHIVSKO GRADIVO

Hrvatski državni arhiv (HDA), Fond Zemaljske vlade, Odjel za unutarnje poslove
Gradski muzej Vukovar (GMVu) – Arhiva Židovske općine Vukovar

NEOBJAVLJENI IZVORI

Gradski muzej Vukovar (GMVu) – **Mizler**, Gustav: *Povijest štamparstva i novinstva te njihov razvitak u svijetu a napose u Vukovaru kao i osvrt na tadašnje političke događaje – Napisao po sjećanju i doživljajima Gustav Mizler*. Vukovar 1956. (Neobjavljeni rukopis)

Gradski muzej Vukovar (GMVu) – **Smiljanić**, Milutin: *Štamparstvo u Vukovaru na bazi dokumentacije u gradskom muzeju*. (Neobjavljeni magistarski rad obranjen na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1971)

NOVINE

Trnje – satiričko-humoristički tjednik - (1920), Vukovar, tjednik

Srijem – glasilo Hrvatske zajednice - (1920–1923), Vukovar, tjednik

Sriemske novine (1891–1918), Vukovar, tjednik

LITERATURA

- Cazi, Josip:** *Vukovar u klasnoj borbi*. Savez sindikata Jugoslavije – Republičko vijeće za Hrvatsku, Zagreb 1955.
- Crlenjak, Brane:** *Razvitak vukovarskih ulica*. Gradski muzej Vukovar, II. dop. izdanje, Vukovar 2005.
- Dizdar, Zdravko:** *Osnivanje i djelatnost četničkih udruženja na području grada i kotara Vukovar u monarhističkoj Jugoslaviji (1918–1941.)*. *Scrinia Slavonica* 4(2004).
- Goldstein, Ivo:** *Židovi u Zagrebu*. Liber, Zagreb 2004.
- Goldstein, Ivo:** *Hrvatska 1918–2008*. EPH-Liber, Zagreb 2008.
- Horvat, Vlado:** *Obrt i trgovina u Vukovaru*. Gradski muzej Vukovar, Vukovar 2003.
- Horvat, Vlado:** *Vukovarska društva*. Gradski muzej Vukovar, Vukovar 2007.
- Kolar-Dimitrijević, Mira:** *Na slavonsko-srijemskom razmeđu 1918.–1945. godine*. U: Igor Karaman (ur.), *Vukovar – vjekovni hrvatski grad na Dunavu*. Nakladna kuća »Dr. Feletar«. Zagreb 1994.
- Zakon o izboru narodnih poslanika za Ustavotvornu skupštinu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca*. Državna štamparija Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Beograd 1920.
- Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. januara 1921. godine*, Sarajevo 1932.

TRNJE WEEKLY MAGAZINE (1920.)

Lidija Barišić

Ph.D. candidate

Modern and contemporary history of Croatia in the European and world context

SUMMARY: *Trnje* was the first humoristic-satirical magazine in Vukovar. It had been published for only two months – from October to December of 1920. *Trnje* was a magazine of the local organization of the Communist Party and it served as a means of propaganda of the communist idea and to discredit political opponents. The analysis of articles published in it provides a picture of the political situation in Vukovar prior to the first parliament elections in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes.

Keywords: *Vukovar, Communist Party of Yugoslavia, humoristic-satirical magazine, Konstituanta, local elections of 1920.*